

Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018: 2011. aasta täitmise ettekanne

Ülevaade vabariigi valitsuse 2011. aasta olulisematest sammudest 9. juunil 2010 riigikogus heaks kiidetud kriminaalpoliitika arengusuundade¹ elluviimisel vastavalt arengusuundade punktile 5.

Lugupeetud riigikogu liikmed!

Aasta tagasi kuulsite esimest ettekannet kehtivate kriminaalpoliitika arengusuundade täitmise kohta. Eelmine justiitsminister rõhutas siis ratsionaalse ning erakondadeülese kriminaalpoliitika tähtsust. Tahan teile kinnitada, et samu põhimõtteid peab oluliseks ka praegune valitsus, ning usun, et meie koostöö õiguskomisjoni, põhiseaduskomisjoni ning erikomisjonidega praeguse riigikogu koosseisu ajal on seda ka hästi tõestanud.

Teine oluline põhimõte kriminaalpoliitika kujundamisel on olnud teaduspõhisus. Nagu tuleneb ka meie õiguspoliitika põhimõtetest, peame tähtsaks, et kõigi kaalukamate seadusemuudatuste mõjusid analüüsitaks nii enne kui pärast seaduse rakendamist. See on ju ka igati loogiline, sest just mõju on see, mida me soovime saavutada, mitte uus paragrahv või kõrgem karistumäär.

Samas on kriminaalpoliitika tihedalt seotud teiste poliitikavaldkondadega. Seetõttu leidub arengusuundades peaaegu sama palju viiteid haridus- ja teadusministeeriumi ning sotsiaalministeeriumi tegevustele, kui on ootusi kriminaaljustiitsüsteemile. Nende probleemide põhjused, millega tuleb tegelda õigussüsteemis, on tihti saanud alguse hoopis muus eluvaldkonnas ning et neid probleeme lahendada, peab õigussüsteem olema sageli justkui sild, mis viib teiste valdkondade juurde tagasi. See on ka põhjus, miks me õpetame vanglates eesti keelt ja ametioskusi ning saadame näiteks narkomaane vangla asemel ravile. Kriminaalpoliitika peamine eesmärk on kuritegevust ennetada, ning nagu järgnevast ettekandest selgub, on head võimalused selleks tihti ka väljaspool kriminaaljustiitsüsteemi.

Alustan kuritegevuse ülevaadet prognoosidest, mida tehti aasta tagasi. Kui mõne aasta eest ennustati avalikkuses kuritegevuse kasvu masu tõttu, siis 2011. aasta eel olid hirmud seotud eelkõige euro kasutuselevõtuga. Mõlemal juhul on ennustuste taga olnud pigem emotsionaalne hirm kui ratsionaalne analüüs. Möödunud aasta näitas, et nii vargused kui röövimised, mille leviku kasvu kardeti, hoopis vähenesid märkimisväärselt. Samuti arvati, et suureks probleemiks kujuneb eurode võltsimine. Loomulikult avastati võltsitud eurosid mullu varasemast rohkem, kuid samal ajal vähenes teiste valuutade, sealhulgas kroonide võltsimine ning kokkuvõttes oli avastatud võltsraha kogus mullu väiksem kui paljudel varasematel aastatel. Meil on kindlasti põhjust rõõmustada, et need ennustused ei täitunud. Kas seetõttu, et selleks ohuks oldi rohkem valmis või põhines ennustus rohkem emotsioonidel, raske öelda – tulemus on igal juhul positiivne.

Registreeritud kuritegude arv Eestis:

2011	42 567
2010	48 340
2009	48 359
2008	50 977
2007	50 375
2006	51 834
2005	55 586

Eestis avastatud võltsrahatähtede arv:

2011	384
2010	488
2009	575
2008	480
2007	519
2006	544
2005	950

¹ Lisainfo: <http://www.just.ee/arengusuunad2018>

2011. aastal registreerisid uurimisasutused ja prokuratuur 42 567 kuritegu.

See on 12% vähem kui 2010. aastal ning 26% vähem kui 2003. aastal, mis oli esimene aasta, kui kehtis karistusseadustik.²

Kuritegude registreerimine vähenes üle Eesti erinevalt üle-eelmisest aastast küllaltki ühtlaselt: kuritegude arv vähenes kaheteistkümnes maakonnas, Pärnumaal jäi peaaegu 2010. aasta tasemele ning Jõgevamaal ja Saaremaal pisut kasvas – õnneks küll ainult mõne protsendi võrra. Endiselt pannakse kõige enam kuritegusid toime Ida-Virumaal ja Tallinnas. Kõik te saate tutvuda oma piirkonna statistikaga justiitsministeeriumi vörgukodus.³

Nagu ütlesin, vähenes varavastaste kuritegude arv märkimisväärselt: 19%. Kui röövimised on vähenenud pikka aega, siis loodame väga, et varguste ja kelmuste poolest oli 2011. aasta pöördepunkt ning nende kuritegude arv enam endisele tasemele ei tõuse. Kelmuste seas on aasta-aastalt kasvanud selliste juhtumite osakaal, mis pannakse toime elektrooniliste vahendite abil. Kuivõrd raha liigub suurel määral virtuaalselt, siis püüavad ka kelmid sellele elektrooniliste kanalite kaudu jälile saada. Kuna pole otsekontakti ohvriga, siis saab neid kuritegusid toime panna mis tahes maailma punktist ning seetõttu on neid ka keerukam lahendada.

Varguste arvu vähenemist kinnitab nii registreeritud kuritegude statistika, elanikkonna küsitlused kui ka näiteks turvafirmade andmed. Võrreldes tunamullusega oli vähem vargusi nii kauplustest, eluruumidest kui ka autodest, kui nimetada peamised kohad, kust varastatakse. Registreeritud varguste arv vähenes 20%, politsei alustas kriminaalmenetluse 2011. aastal ligi 20 000 vargusejuhtumi uurimiseks.

Kuigi vargused moodustavad ligi poole registreeritud kuritegudest, on teada, et osa inimesi jätab nendest politseile teatamata, sest juhtumit ei peeta piisavalt tõsiseks. Eelkõige kehtib see väikese kahjuga varguste puhul, nagu näiteks vargused autost ja aiamaalt. Neist teavitab politseid vaid mõnikümmend protsenti ohvritest. Teatatakse aga aktiivselt juhul, kui kahju on suur või kui on näiteks loota kindlustuskahju hüvitamist – see puudutab eelkõige auto- ja korterivargusi.

Pigem peaks politseile teatama ka juhtumitest, mille kahjud on väiksed. Nii-õelda pisivargused ei pea olema elu osa, neid ei tohi võtta loomulikult. Tuletan ka meelde, et kuriteost teatamiseks ei pea politseijaoskonda kohale minema – piisab, kui saata kuriteoteade prefektuuri meiliaadressile.

Loomulikult võib teatamata jätmise taga olla ka ehteestlaslik ratsionaalsus – väike asi, politseil on olulisemagagi tegeleda. Sarnaselt kuritegevusele algab ka kuritegevuse vastane võitlus tegelemisest väiksemate rikkumistega, mistõttu tuleb ka sellistele juhtumitele õiguskaitstes tähelepanu pöörata.

Kui varavastase kuritegevuse vähenemine oli eelmise aasta hea uudis, siis negatiivselt paistab silma liiklus- ja vägivallakuritegude arvu kasv.

Nende elanike osakaal, kes langesid enda sõnul 2011. aastal järgmiste kuritegude ohvriks:

Vargus autost	4%
Vargus kodust	5%
Vargus suvilast	3%
Vargus garaažist	4%
Isiklike asjade vargus	3%
Röövimine	1%
Tarbijapettus	12%

² Enne karistusseadustikku kehtis kriminaalkoodeks, Karistusseadustik jõustus 01.09.2002.

³ 2011. aasta kriminaalstatistika: <http://www.just.ee/56150>

Liikluskuritegude enamiku moodustab joobes juhtimine, mida 2011. aastal registreeriti 10% enam kui aasta varem. Ka joobes juhtimise väärtegude arvu kasv kinnitab seda, et mullu istus purjuspäi autorooli rohkem juhte kui varem. Ometi ei tõttaks ma sellest tõdemusest järeldama, nagu oleks inimeste õiguskuulekus kuidagi vähenenud. Pigem võib see anda tunnistust, et majanduskriisi positiivne mõju kuritegevusele, mis väljendus vähenenud alkoholitarbimises, on otsa saanud.

Julgen väita, et alkohol on peamine kuritegevust mõjutav tegur Eestis ning eelkõige avaldub selle mõju liikluses ja vägivallakuritegevuses. Viimaste aastate trendid näitavad, et kui alkoholitarbimine väheneb, kahaneb ka tapmiste ja mõrvade ning kergemate vägivallakuritegude arv. Alkoholitarbimise kasvades suurenevad ka vägivallanäitajad.

Ebaloomulikud surmad – alates liiklus- ja tulesurmadest kuni uppumis- ja vägivallasurmadeni – on kõik suuremal või vähemal määral seotud alkoholi mõjuga inimese käitumisele. Kuna Eestis on ühtviisi palju nii joojaid üldse kui ka neid, kes joovad liiga palju, siis olemegi oma musta statistikaga Euroopa tipus. Viimaste võrreldavate andmete järgi jääb Eesti tapmiste arvult maha vaid Leedust ning meie tapmiste suhtarv ületab Euroopa keskmist ligi neli korda. Kui Euroopa Liidus räägitakse eesmärgist viia liiklussurmade arv nullini, siis minu meelest oleks veelgi inimlikum saavutada selline siht alkoholisurmade puhul.

Tapmiste arvu vähendamiseks on väga vähe administratiivseid vahendeid, mida saaks rakendada kriminaaljustiitsüsteemis. Üks meede, mil võib mõningane mõju olla, on reageerimine kergematele vägivallajuhtumitele. Näiteks perevägivalda puhul on teada, et kui paarissuhtes kord juba on vägivalda, siis see aja jooksul pigem süveneb kui hääbub. Viimase aasta jooksul on justiitsministeerium teinud koos politsei ja prokuratuuriga palju tööd selle nimel, et ei oleks juhtumeid, kus vägivallale ei reageerita. Kindlasti jätkame selle tähtsa teemaga selgi aastal ja tahan kindlasti tunnustada prokuratuuri ja politseid selgelt võetud hoiaku eest, et perevägivallajuhtumeid võetakse tõsiselt.

Kevadel näeme, kas alkoholitarbimise ja vägivalda ning liikluskuritegevuse seos sai taas kinnitust, või tuleb nende kuritegude kasvu põhjusi otsida ka mujalt.

Minu ettekandest ning kuritegevuse ja alkoholitarbimise seostest ei peaks keegi tegema järeldust, et populistlik alkoholivastane võitlus lahendab kõik küsimused. Küll tuleks mõelda hoolega sellele, mida saab teha riik ja mida saavad teha omavalitsused. Erilise tähelepanu all peaks olema noortega tegelemine. Ehkki me igaüks saame muutuda paremaks iga järgmise valikuga, mille teeme, peaks teadlik eluviiside valik algama juba noorusest.

See, mida keegi teeb oma vaba ajaga ja kuidas ta seda sisustab, on tema teadlik valik. Kui need valikud lähevad valesti, siis saavad neist valikutest arvud statistikas. Usun, et see saab minna ajas ainult paremaks: kultuur, et alkohol on see, mille ümber keerleb vaba aja veetmine, viib selle kultuuri viljeleja poe taha. Ometi ei peaks siit ka otsima sõnumit, et arukas inimene ei võiks õhtul sõpradega olles alkoholi tarvitada.

Nii nagu isa ei peaks lastega minema loomaaeda ainult lastekaitsepäeval või oma ema ei peaks meeles pidama üksnes emadepäeval, nii ei peaks noortele alkoholi asemel tegevust pakkuma vaid kampaania korras.

Registreeritud tapmised ja mõrvad (koos katsetega):

2011	100
2010	84
2009	95
2008	104
2007	110
2006	119
2005	156
2004	127

Kindlasti saame arutada seda teemat ratsionaalselt ja populismita, kui sotsiaalministeeriumis valmivad uued alkoholipoliitika alused. Eriti loodan, et lähiaastail saame tegutseda läbimõeldult selle nimel, et varasest east alates tehtaks paremaid valikuid. See on kõige olulisem sihtrühm, kellega tööd teha. Noored kujundavad selle, millises Eestis me elame kümne, kahekümne või kolmekümne aasta pärast. Ja tänastest otsustajatest-tegutsejatest sõltub, kas see on avatud, aktiivne ja elurõõmus Põhjamaa või riik, kus rahvuslik spordiala on pudelimäng.

Mõni sõna turvalisust mõõtvatest näitajatest. Eelmisel aastal räägiti palju sellest, kas üldse ja miks on mõtet Eestis elada. Üks oluline kriteerium on kindlasti turvatunne: kas ma saan olla oma kodus või liikuda tänavail ilma hirmuta, et mind võidakse löbu või saamahimu tõttu rünnata.

Uuringute järgi tunneb praegu enamik inimesi end oma kodukohas pimedal ajal üksi liikudes julgelt. 2011. aastal tundis end sellises olukorras ebakindlalt 28% inimestest. Võrreldes üheksakümnendatega oleme teinud suure sammu edasi. Ja rõõmu teeb ka see, et ehkki majanduskriisi aastail on olud olnud ebakindlad, siis inimeste turvatunne on püsinud samal tasemel. Oleme oma turvatunde poolest Euroopa keskmikud.

Meie turvatunnet mõjutavad tegurid erinevad siiski mõnevõrra Lääne-Euroopa omist. Pole meil ju probleeme vägivaldsete ja antisotsiaalsete noortejõukudega, nagu on näiteks Inglismaal või ka Põhjamaades. Kindlasti aitab näitajat madalal hoida ka Eesti suhteliselt hõre asustus, mis tähendab, et kokkupuuteid võõrastega on üleüldse vähem. Samal ajal hirmutavad Eesti inimesi joobes ja käratsevad inimesed, kes tihti ka käituvad agressiivselt. Eelkõige paistab see probleem silma Ida-Virumaal, mille elanike turvatunne on võrreldes muu Eestiga selgelt madalam. Arvan, et peaksime selles asjas Virumaa eripäradele rohkem tähelepanu pöörama.

Turvatunde ja kindlasti ka tegeliku turvalisuse kasvu näitab see, kui tõenäoliseks peavad inimesed võimalust, et keegi murrab nende koju sisse ja püüab midagi varastada. 2000. aastal pidas seda tõenäoliseks 44% vastanutest – seega peaaegu iga teine inimene. 2012. aastal oli see näitaja 23%. Kuid jällegi: Virumaal oli selliseid inimesi 40%, sealhulgas 6% pidas sissemurdmist väga tõenäoliseks.

Räägin nüüd 2011. aasta kaalukamatest tegevustest kriminaalpoliitika arengusuundade täitmise kontekstis.

Justiitsüsteemis on meie üks peamisi eesmärke vähendada alaealiste kokkupuuteid õigussüsteemiga, üks meetmeid selleks on kriminaalmenetluse pikkuse lühendamine – selles osas oleme menetlustähtaegu jälginud juba mitu aastat. Heameel on tõdeda, et lähenemine eesmärgiks seatud keskmisele menetluspikkusele 1 kuu toimus ka 2011. aastal, mil keskmine kohtueelne menetlus kestis tunamulluse 2,7 kuu asemel 2,3 kuud⁴.

Alaealiste kuritegevuse vähendamise vallas on justiitsministeeriumil tihe koostöö sotsiaalministeeriumi ning haridus- ja teadusministeeriumiga. Ootame siin lähiaastatel tõsist kvaliteedihüpet.

Nende elanike osakaal, kes tunnevad end pimedal kodutänaval ebakindlalt:

2011	28%
2010	27%
2009	28%
2004	32%
2000	41%
1995	45%
1993	49%

⁴ Raport menetluspikkuse kohta on kättesaadav siit: <http://www.just.ee/kriminaalmenetus>

Esiteks tahame aidata omavalitsustel parandada lastele ja peredele mõeldud teenuste ning kuriteoennetuse kvaliteeti.

Teiseks soovime luua Põhjamaade eeskujul programmi, et sekkuda intensiivselt probleemsete noorte mureküsimumstesse. See tähendab, et me püüame tõsisemaid käitumisprobleeme lahendada lisaks huviringitegevusele ka mõjutades noort ja tema peret sekkumismeetodite kaudu, mis on andnud teistes riikides häid tulemusi. Praegu pole meil sekkumismeetmeid, mis oleks nii tõhusad, et tänu neile ei tarvitseks saata last kinnisesse asutusse, kuid samal ajal küllalt leebed, et hoida laps oma igapäevases keskkonnas. Sellised meetmed peavad mõjutama kõiki probleeme, mis on lapse käitumiskäitumise põhjustanud: näiteks pere- ja terviseprobleemid, õpiraskused ning puudujäägid sotsiaalsetes ja suhtlemisõskustes.

Kolmas tegevussuund puudutab lapsi ja noori erikoolides ning vanglas. Neile soovime rakendada tõhusa järelhooldussüsteemi, et aidata neil paremini kohaneda oma igapäevases keskkonnas.

Meie laiem eesmärk on see, et kinnistesse asutustesse satuksid lapsed vaid äärmisel juhul ning et sealviibivate laste arv väheneks. Nii Eestis kui ka mujal maailmas on tõestatud, et kõige halvem variant on lukustada laps või noor aastaks või paariks kinniste uste taha. Kinnised asutused, töötagu need kui hästi tahes, toodavad kuritegevust, mitte ei vähenda seda.

Tänavu loodame pidada diskussiooni ka sel teemal, milliseid asutusi me probleemsetele noortele vajame. Praegu saadame sellised lapsed sovetiaja traditsiooni jätkuna erikooli, ehkki teame, et nende laste põhiline probleem pole koolis edasijõudmine. Haridus- ja teadusministeeriumi andmeil on 75%-l erikooli õpilastest diagnoositud psüühikahäire ehk teisisõnu vajavad need lapsed eelkõige sotsiaal- ja tervishoiusüsteemi abi, mitte haridust kinniste uste taga. Igal juhul on arutelu sel teemal avatud.

Jätkan tervishoiuga. Sügisel valmis Tartu ülikoolis justiitsministeeriumi tellitud uuring tervishoiusektori pettuste ja korrupsiooniriskide kohta⁵. Suur tähelepanu, mida uuring pälvis nii meedias kui ka meditsiinisektoris, on kindlasti märk, et ühelt poolt puudutab see valdkond meid kõiki ning teiselt poolt on tegu keeruka ja suletud süsteemiga.

Uuringust tuli selgelt välja tervishoiusektori korrupsioonitundlikkus alates seadmete hangetest kuni ravijärjekorra määramiseni raha eest. Autorid soovivad tervishoiusektori tugevamat järelevalvet, kuid seda koos ennetavate meetmetega. Kindlasti arutame neid meetmeid oma partneritega, kui hakkame sel aastal kokku panema uut korrupsioonivastast strateegiat. Niisiis on korrupsioon meditsiinis üks uue strateegia võimalikke suundi.

Ning ennetamaks teie küsimust, kas pärast õnnestunud ravi ei tohigi enam tohtrile kommikarpi ja lillekimpu viia, siis minu vastus on, et võib küll. Ja aitäh võib ka arstile alati öelda – südamest tulev tänu ei väljendu alati asjades.

⁵ Uuring on kättesaadav siit:

<http://www.korrupsioon.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=55833/Tervishoius%FCsteemi+pettuseid+ja+korrupsiooniriske+kaardistav+uuring.+Tartu+%DClikool%2C+RAKE+2011.pdf>

75% Tapa ja Kaagvere erikooli õpilastest on diagnoositud psüühikahäire.

Erikoolide meditsiinikulud kasvasid võrreldes 2010. aastaga 36%.

Meditsiiniküsimusi, millega justiitsminister mullu tegeles, oli veel. Kui läinud aasta kõnes rääkis eelmine justiitsminister kuritegusid toime pannud narkomaanide ravist, siis täna on põhjust rääkida seksuaalkurjategijate ravist, mille eelnõu äsja parlamenti jõudis. Kuigi ka Riigikogu saalist on mulle tulnud küsimus, kas pigem tangidega ei saaks seksuaalkurjategijaid ravida, eelistame justiitsministeeriumis teaduslikke meetodeid, mis ühendavad ratsionaalsuse ja tulemuslikkuse.

Raviks motiveeritud seksuaalkurjategijate ja terve ühiskonna seisukohalt on meie pakutud kompleksravi parim ning teistes maades tõestatud lahendus⁶. Selle eelnõu taga on pikk koostöö spetsialistidega ja kogemustevahetamine teiste riikidega.

Usun, et seksuaalkurjategijate, pedofiilide ravile suunatud programmid, mis on kombineeritud karistusega on hästi kulutatud ressurss iga maksumaksja silmis. Ei ole midagi olulisemat kui laste turvalisus ja olen veendunud, et see on ka austatud riigikogu eesmärk.

Vanglates viibis aastavahetuse seisuga 3399 inimest. Eurostati viimased arvutused⁷ näitasid, et see arv paigutab meid koos Lätiga ja Leeduga Euroopa tippu. Kui tahame jõuda Euroopa keskmisele tasemele, peab Eesti vangide arv vähenema kaks korda. Tuletan meelde, et ühe vangiga ülalpidamine kuus maksab ligi 1000 eurot. Seega ka ühiskonnale kuluka vanglasüsteemi kulude vähendamine, leides paremaid tulemusi tagavaid lahendusi on üks eesmärk, mida peaksime otsuseid tehes silmas pidama.

Võrreldes 2010. aastaga ei muutunud eriti ei vahistatute ega süüdimõistetute arv. Süüdimõistetute arv langes kõige rohkem 2007. aastal ning vahistatute arv 2009. ja 2010. aastal – seda tänu prokuratuuri sihiteadlikule tööle. Lähiaastail loodame vähendada vahistatute arvu nende arvel, kelle vahistamine asendatakse elektroonilise valvaga. Eelmisel aastal jõustunud seadusemuudatuse järel on kohus kasutanud seda võimalust juba 32 korda⁸. Vanglast enne tähtaega vabanenute puhul on elektroonilise valve süsteem end igati õigustanud, nii et loodetavasti on see sama edukas ka vahistatute puhul.

Vangistuspoliitikas oli 2011. aasta oluline ka seetõttu, et hoo sai sisse Tallinna vangla rajamine Rae valda. Praeguste plaanide kohaselt peaks uus vangla avama oma trellitatud ukseid 2015. aastal ja Tallinna kesklinnas saab sulgeda viimase vangla, mis Eestile arenenud riigina just erilist au ei tee.

Jätkan karistuste teemal. Peale nende kurjategijate, kes vanglas karistust kannavad, ning nende, kelle retsidiivsust püüame vähendada muude meetmetega, on hulk inimesi, kelle karistamist me ei taha oma rahakotile võtta. Jutt käib neist kurjategijaist, kelle saadame lisakaristusena riigist välja või anname rahvusvaheliste lepete alusel teistele riikidele välja. 2011.

⁶ Analüüs „Seksuaalkurjategijate kohtlemine ja ravivõimalused“ on kättesaadav siit:

<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=52488/Seksuaalkurjategijate%2Bkohtlemine%2Bja%2Bbravivimalused%2B%282009%29.pdf>

⁷ Statistikaamet „Statistics in Focus“ on kättesaadav siit:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-12-006/EN/KS-SF-12-006-EN.PDF. Leedu andmed on täpsustatud lehelt

http://www.prisonstudies.org/info/worldbrief/wpb_country.php?country=151 (31.01.2012).

⁸ 2011. aasta lõpu seisuga.

Vange 100 000 elaniku kohta:

Läti	301
Leedu	276
Eesti	265
Poola	228
Saksamaa	89
Rootsi	74
Sloveenia	66
Soome	63
Island	43

aastal saatis riik Eestis toime pandud kuritegude eest kodumaale karistust kandma viis inimest. Tõsiasi, et Eesti pole kuritegevuse mõttes atraktiivne koht, näitab ka see, et neist rohkem on kurjategijaid, kes saadetakse mujal toime pandud kuritegude eest kandma karistust Eestisse. Mullu võtsime vastu üheksa sellist inimest – õnneks on see kaks korda vähem kui tunamullu.

Lähme edasi ressursside teemal. 2011. aasta kuritegude lahendamise määraks kujunes 55% – tublisti rohkem kui tunamullune 48,5%. Andmed aga näitavad, et mõlemal aastal tehti sama palju tööd, sest uusi menetlejaid ei lisandunud ju ei politseisse ega prokuratuuri ning aastaga lõpule viidud menetluste arv oli kahel aastal samal tasemel.

Ilmselt pole kriminaalmenetlejate arvu kasvu näha ette ka tulevikus, mistõttu saab kuritegude lahendamise protsent kasvada eelkõige kuritegevuse vähenemise kaudu. Kui on vähem menetlusse tulevaid kriminaalasju, siis jõuab lahenduseni ka suurem osakaal neist, millest politseile teada on antud. Ma näen, et kui tahame saada paremat tulemust – väljendugu see väiksemas kuritegevuses või paremas turvatundes – peame juhtima kuritegevuse vastase võitluse ressursse väga targalt.

Iga sammu eesmärk peab olema vähendada kuritegevust. Kui narkomaani või seksuaalselt hälbinud inimese ravi annab retsidiivsuse vähendamisel paremaid tulemusi kui tema vangishoidmine, siis peame neid võimalusi ka kasutama ning juurde otsima. Me pole nii rikkad, et saaksime lubada kõrgeid kuritegevusnäitajaid.

Eelmisel aastal valmis esimene kuritegevuse kulude analüüs⁹. Ka selle leiate justiitsministeeriumi võrgukodust. Uurisime koos politseiga, kui palju maksab ühe joores juhtimise ja poevarguse kriminaalasja kohtueelne menetlemine. Tulemused olid kaineastavad: riik kulutab ühe varguse menetlemisele ligi kümme korda rohkem ressursse kui selle varguse kogukahju on. Usun, et nõustute, et seda ei saa pidada proportsionaalseks ning arukaks viisiks sisejulgeoleku raha kasutamisel.

Ühe joores juhtimise kriminaalasja kohtueelne menetlus maksab keskmiselt 200 eurot, kauplusevarguse puhul 191 eurot. Kokku kulub nendeks menetlusteks aastas ligikaudu 1,4 miljonit eurot.

Lõpetuseks peatuksin paari sõnaga Justiitsministeeriumi 2012. aasta plaanidel.

Aasta algus on meile olnud kriminaalpoliitika poolel eelnõuderohke: Riigikogusse on jõudnud juba uus jälitustegevuse regulatsioon ning seksuaalkurjategijate kompleksravi eelnõu.

Kohe on järgnemas uue korrupsioonivastase seaduse eelnõu ning kohtuekspertiisiseaduse muudatused, mis peamiselt puudutavad DNA ja sõrmejälgede registri toimimist.

⁹ Analüüs „Kohtueelse kriminaalmenetluse hind joores juhtimise ja kauplusevarguse kuritegudes“ on kättesaadav siit: <http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=55968/Kohtueelse+kriminaalmenetluse+hind+joobes+juhtimise+ja+kauplusevarguse+kuritegudes.+Justiitsministeerium%2C+2011+Avalik.pdf>

2011. aastal võttis Eesti vastu kodumaale karistust kandma 9 välisriigis kuriteo toime pannud isikut (2010: 18).

Eesti andis siin toime pandud kuritegude eest välja 5 teise riigi kodanikku (2010: 7).

Veel suurem töö seisab käesoleval aastal ees aga seoses Karistusseadustiku revisjoniga – prof. Jaan Sootaki juhtimisel tegutseva töögrupi analüüs valmib lähiajal ning seejärel asub tööle kodifitseerimiskomisjon, kelle töö tulemusel peaks aasta lõpuks valmima eelnõu.

Kriminaalmenetluses suuremaid reforme 2012. aastal plaanis ei ole, küll aga plaanime üle vaadata kannatanuid ja tsiviilhagejaid puudutavad sätted ning kaalume asitõendite realiseerimise ja konfiskeerimise tõhustamise võimalusi.

Kevadel on kavas kooskõlastusringile saata uus väärteomenetluse seadustiku eelnõu. Kui kriminaalmenetlust on aastate jooksul ajakohastatud, siis väärteomenetlus on ajale jalgu jäänud ning on teinekord kohmakam ja aeganõudvam kui kriminaalmenetlus. Ka selle eelnõuga on pikalt ja põhjalikult tööd teinud kodifitseerimiskomisjon.

Samuti on meil plaanis valmis saada mitmete huvitavate uuringutega. Jätkame kindlasti analüüse perevägivalda ning kuritegevuse kulude osas, uutest teemadest tahaksin aga ära mainida Eesti kodanike kuritegelikku aktiivsust Soomes käsitleva analüüsi, samuti uuringud selle kohta, kuidas Eesti inimesed usaldavad meie õigussüsteemi ning kuidas hindavad kannatanud ja tunnistajad enda kohtlemist süüteomenetluses.

Seega on tööd selles valdkonnas palju ees. Loodan jätkuvalt heale koostööle riigikoguga ning võimele ka keerulisi ja kurbi asju vaadelda läbi kaine analüüsi, et Eesti oleks parem koht elamiseks meile kõigile.

Ehk võikski lähiaastate eesmärk sisejulgeolekus olla, et Eestist saaks turvaline Põhjamaa.

Sellega lõpetan ning head riigikogu liikmed, tänan kuulamast!
